

IZJAVA ZA SLOVENŠČINO IN INTERNACIONALIZACIJO VISOKEGA ŠOLSTVA

Spoštovani rektorji in člani RKRS,

skrb za slovenski jezik je mnogo več, kot površno piše v predlogu Izjave Rektorske konference Republike Slovenije glede slovenskega jezika na univerzah. Ne gre le za vprašanje slovenskega jezika kot učnega jezika in sporazumevanja v slovenskih univerzitetnih predavalnicah, ne samo za vprašanje »slovenskega znanstvenega besednjaka«, ampak je to, kar odpira sprememba 8. člena zdaj veljavnega Zakona o visokem šolstvu, tesno povezano s slovenstvom, ki ga je Trubar preroško določil z našim »stati inu obstatu«. Gre za ontološko vprašanje (naše) stvarnosti in slovenstva »tukaj in sedaj«, ki odloča o slovenski prihodnosti. Predlagana Izjava izraža globoko in usodno nerazumevanje (slovenskega) jezikovnega vprašanja, njegovih vzrokov in načel – jezika ne obravnava v celoti, pozablja na njegovo bistvo in se o njem izreka enostransko. Jezik je naša misel, je ontološko vprašanje.

Jezik je tudi moralno in etično vprašanje, naš odnos do drugih in do sebe, je sestavni del naših moralnih vrednot, s katerimi se predstavljamo v globalni skupnosti. Slovenskega jezika na slovenskih univerzah zato ne smemo podrediti ekonomskim zahtevam in zlorabi načela avtonomije univerz. To pa zahteva opredelitev obveznosti RK RS (ne pa skrbi rektorjev, kot je to nerodno zapisano v predlogu Izjave). Javne univerze in tiste, ki se kot na pol privatne vzdržujejo z državnimi koncesijami, imajo obveznost do slovenščine kot učnega jezika in uradnega jezika te države, ponudba poučevanja v tujih jezikih pa deluje po drugem, dopolnilnem principu.

Kako in na kak način RK RS skrbi za razvoj slovenskega jezika? Tako da ga izrinja iz slovenskih predavalnic? Tako da sili slovenskega študenta poslušati slovenskega predavatelja v angleščini? Tako da ne spoštuje zakonov (Zakona o javni rabi slovenščine, resolucije o Nacionalnem programu za jezikovno politiko, Firenške resolucije o rabi jezika pri univerzitetnem poučevanju in raziskovanju)? Tako da ignorira ustavo in temeljne pravice državljanov Slovenije? Tako da ukinitve slovenskega jezika opravičuje s skrbjo za kakovost in internacionalizacijo? Sedanji 8. člen omogoča vse, kar je za mednarodno sodelovanje in vpetost slovenskih univerz v skupni univerzitetni prostor potrebno. Dovoljuje predavanja v angleščini (tujem jeziku), kadar imamo: (1) skupne študijske programe, (2) gostujoče predavatelje, (3) večje število tujih študentov, (4) študijske programe tujih jezikov in književnosti, (5) vzporedna slovenska in angleška (tujejezična) predavanja. Sedaj veljavni 8. člen Zakona o visokem šolstvu ne prepoveduje rabe tujih jezikov na slovenskih univerzah, ampak glede angleščine določa to, kar je tudi temeljno sporočilo Firenške resolucije iz leta 2014, v kateri EFNIL (European Federation of National Institutions for Language) sporoča:

Težnja po rabi angleščine namesto standardnih jezikov različnih držav v univerzitetnem poučevanju in raziskovanju omejuje področja teh jezikov in njihov razvoj ter tako ogroža jezikovno pestrost Evrope;

ENFIL svari pred rabo reduciranih različic angleščine kot prevladujočega ali izključnega sredstva pri poučevanju, saj to razvrednoti druge jezike in postopoma povzroči, da so čedalje bolj neprimerni za znanstveno razpravo; angleščina naj bi bila le dodatni način za dokazovanje pomembnosti trditev in ugotovitev;

ENFIL najodločneje poziva akademske in politične organe v neangleško govorečih državah Evrope, naj spodbujajo učitelje in študente k rabi lastnih nacionalnih jezikov pri raziskavah in študijah.

RKRS ne pozna dobro evropske jezikovne politike. Znanje tujih jezikov ne pomeni poučevanja v tujem jeziku! RKRS naj se zavzema za kvaliteten študij, raziskovanje in take delovne pogoje, da bodo slovenski raziskovalci imeli primerljive možnosti v tekmi z evropskimi in svetovnimi kolegi. In kaj se bo zgodilo, če kljub sesutju slovenskega jezika na slovenskih univerzah ne bo nič več kvalitetnih tujih predavateljev in nič več tujih študentov? Bodo rektorji, ki si danes prizadevajo za tako anglifikacijo slovenskih univerz, za to prevzeli odgovornost? Pred zgodovino in Slovenci (če bomo preživelci – uničujemo se namreč sami, ne Evropa ne svet takega jezikovnega odpadništva od nas ne zahtevata)!

RKRS naj zahteva od države vzporedna slovenska in angleška oz. tujejezična predavanja, kar je praksa v urejenih državah Evropske unije. Slovenska rektorska konferenca naj si prebere določila in priporočila npr. nemške rektorske konference glede rabe jezika na univerzah in poučevanja ter predavanja v materinščini. Tudi Nemci izhajajo iz internacionalizacije, a jih je vendar že srečala pamet, saj so ugotovili, da je za kvalitetno izobraževanje potrebno obdržati materinščino na vseh stopnjah študija. Znanje je najprej potrebno pridobiti, šele nato ga lahko širiš in se primerljivo vključuješ v svetovni prostor. Pridobivanje kvalitetnega znanja pa je najtesneje povezano s predavanji v materinščini. Nemci jo vračajo na svoje univerze – takšna so namreč priporočila nemške rektorske konference glede rabe jezikov na nemških univerzah z vidika internacionalizacije. Osnovno stališče: brez nemščine ne gre, niti na doktorskih študijih niti pri znanstvenih publikacijah; angleščine ne znajo ne študenti ne učitelji dovolj dobro, da bi bila zagotovljena kakovost; za tuje učitelje/študente je obvezno učenje nemščine itd. Dokument izhaja iz internacionalizacije in se dotika vseh vprašanj študentov. Ugotavlja se, da ima študij v tujem jeziku (v angleščini?!) prednosti in slabosti. Zaradi ugotovljenih slabosti se priporoča, da je študij na prvi stopnji samo nemščina, na drugi stopnji pa tuji jezik le, če je zagotovljen tudi vzporedni študij v maternem jeziku. Na doktorskem študiju, kjer je tudi več tujih študentov, se od doktoranda pričakuje/zahteva, da se nauči nemško in da posluša tudi predavanja v nemščini. Doktorandi naj bi bili sposobni sporazumevati se v nemščini, tj. pridobiti osnovno znanje nemščine. Z vstopnimi pogoji na študij je določeno, kaj morajo (tudi jezikovno) znati. Zanimiv pa je tudi predlog, da morajo vsi študijski programi imeti predmet Tuji jeziki.

Ali je slovenska RK RS sposobna takega preskoka in takega razmišljanja? Ali pa bo vztrajala pri jezikovnih zablodah in tvegala, da se bo znašla na smetišču zgodovine (ne bi želeli, da v družbi nemškutarjev ali iliristov 19. stoletja, jugoslovenarjev, skupnih jeder in podobnih zablod iz preteklosti)?

Jezikoslovje je znanost in z njo se naj ukvarjajo tisti, ki to znanost razumejo. Raziskovanje življenja jezikov je znanstvena disciplina, ki jo zaupajmo znanstvenikom. Ali kot je zapisal akademik Janez Orešnik: lahko sicer razpravljamo, ali je $2 + 2$ bližje 3 ali 5, vendar bo na koncu potrebno verjeti matematiku, ki ve, da je to 4.

Spoštovani rektorji in člani RK RS, nihče ne nasprotuje, da »razpravljamo« o tem, ali bi zgornji račun v primeru slovenščine lahko bil bližje 3 ali bližje 5, vendar pa je o tem, da je natančno 4, že ugotovila jezikoslovna veda in njej morate verjeti. Vsi se na vse seveda ne moremo spoznati, čeprav se zdi, da je pri odločanju o anglifikaciji slovenskih univerz (glede rabe učnega jezika) tudi to mogoče.

8. člen Zakona o visokem šolstvu je meja, ki je glede rabe slovenskega jezika na slovenskih univerzah ni mogoče prestopiti. Omogoča vpetost naših univerz v evropski in svetovni prostor, omogoča, kdaj je tujejezično (angleško) predavanje možno in predpisuje ter zavezuje državo, da v skrbi za našo vpetost v evropski in svetovni univerzitetni prostor zagotovi tudi vzporedna tujejezična predavanja. Usmerimo svoje moči v to, kar nam zakoni in Ustava RS omogočajo, prizadevajmo si, da bo država zagotovila vzporedna predavanja v slovenskem in tujem jeziku (kot npr. na Danskem), razumimo vse razsežnosti rabe materinščine v slovenskih univerzitetnih predavalnicah, zavedajmo se ontološkega in moralno-etičnega vprašanja slovenskega jezika.

Skrb za jezik in kulturo bi morala biti res skrb vseh. RK RS se je na to spomnila šele ob uvajanju angleščine v slovenske univerzitetne predavalnice. V predlogu Izjave ni argumentov, ki bi prepričali in upravičili nadomeščanje slovenščine z angleščino na slovenskih univerzah. Povsem nepotrebna in neumestna pa je v predlogu Izjave slabšalna oznaka (zbadljivka, zmerljivka?) »samooklicani pokrovitelji slovenskega jezika in kulture«. Tisti, ki smo strokovno pristojni za jezikovna vprašanja (akademiki, Zoisovi nagrajenci, predavatelji in raziskovalci slovenskega jezika, predsedniki stanovskih in drugih /kulturnih/ društev), smo torej »samooklicani pokrovitelji«? Pri tem pa se pojavlja tudi misel, da je na RK RS nedržavna (vendar ne privatna) univerza državnim univerzam narekovala svoj pogled na angleščino kot učni jezik na slovenskih univerzah – RK RS in posledično tudi ministrici za visoko šolstvo pa je prišlo tako stališče zelo prav pri spreminjanju sedaj veljavnega 8. člena Zakona o visokem šolstvu. To pa je dokaz, da je govorjenje o ohranjanju slovenščine kot učnega jezika le fraza, v resnici pa gre za barantanje s slovenščino zaradi pomanjkanja javnih sredstev za izobraževanje.

Pri takem barantanju ne moremo in ne želimo sodelovati, zato kot slovenski znanstveniki, raziskovalci, nekateri med nami jezikoslovci, slovenisti in slavisti, odločno zavračamo predlog Izjave in hkrati pozivamo rektorje in člane RK RS, da začnemo reševati to vprašanje pri glavi – od resorne ministrice in države

moramo zahtevati spoštovanje Ustave RS, Zakona o javni rabi slovenščine, resolucije o Nacionalnem programu za jezikovno politiko, Firenške resolucije in upoštevanje evropske jezikovne politike; doseči je potrebno primerno financiranje slovenskega visokega šolstva in vzporedna predavanja v slovenskem in tujem jeziku na področjih, za katere bo stroka ocenila, da je to potrebno.

S spoštovanjem,

Prof. dr. Marko Jesenšek

redni profesor za slovenski jezik FF UM, prorektor Univerze v Mariboru, Zoisov nagradjenec za vrhunske dosežke na področju slovenskega jezika

Prof. dr. Silvija Borovnik

redna profesorica za slovensko književnost FF UM, članica DSP

Doc. dr. Zoran Božič

profesor slovenščine na ŠCNG, predavatelj na Fakulteti za humanistiko Univerze v Novi Gorici, predsednik Komisije za kulturo, šolstvo, znanost in šport Državnega sveta

Prof. dr. Dean Komel

redni profesor za sodobno filozofijo in filozofijo kulture FF UL in znanstveni svetnik na INR

Prof. dr. Boža Krakar Vogel

redna profesorica za didaktiko slovenščine FF UL

Prof. dr. Marko Marinčič

redni profesor za grško in rimsko književnost, FF UL

Prof. dr. Boris A. Novak

redni profesor na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo, FF UL

Akademik Janez Orešnik

Slovenska akademija znanosti in umetnosti

Doc. dr. Marcello Potocco

predstojnik Oddelka za slovenistiko UP FHŠ, pesnik in član DSP

Mag. Majda Potrata

Izr. član SAZU prof. dr. Marko Snoj

predstojnik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, redni profesor za primerjalno jezikoslovje FF UL in tajnik II. razreda za filološke in literarne vede SAZU

Prof. dr. Andreja Žele

predsednica Slavističnega društva Slovenije, redna profesorica za slovenski knjižni jezik FF UL in znanstvena svetnica na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU